

Min Morfars film – se 1957 i farver

Af Henrik Juel

Henrik Juel har været i familiearkivet og fundet nogle gamle småfilm optaget i 1957 - eller lige deromkring. Dateringen er en smule usikker, men kendere af bilmærker, landbrugsmaskiner og moden inden for badetøj vil ikke være i tvivl. Morfar havde som fotograf blik for børn, svigerbørn, børnebørn og hunden Stella ved familiesammenkomsterne på den store gård, Cypressesgaard; men han filmede også med mærkbar stolthed de skinnende biler foran stuehuset, sine nye effektive landbrugsmaskiner, søndagsidyllen ved sommerhuset, blomsterbedene og tenniskampene på sin private bane i baghaven. Men hvorfor filmede han gentagne gange den store vildvin, som slyngede sig op ad gavlen på hestestalden?

Lån mig din Kone, Tag til Marked i Fjordby og Tre Piger fra Jylland – det er titlerne på nogle af de i alt 15 spillefilm, som havde premiere i Danmark i 1957 (ifølge www.filmidanmark.dk/spillefilm). Set med filmhistoriske øjne er 1957 ikke det mest frugtbare år, hverken her i landet eller ude i den store verden. I oversigten over filmhistorien er det ikke lige det årstal, som først springer i øjnene. 1957 er lidt for sent i forhold til den italienske neorealisme, og lidt for tidligt i forhold til den nye franske bølge. Ja, ganske vist var der nogle flabede unge mennesker, som var begyndt at skrive i deres filmhæfter på den tid i Frankrig, men det var endnu kun små krusninger og ikke en bølge, og på dokumentarfilmfronten var *Cinéma Vérité* heller ikke rigtig i gang endnu. Ser jeg på, hvad der kom fra Hollywood, så er fx *Broen over floden Kwai*, *Gunfight at the OK Corral* og filmatiseringen af *A Farewell to Arms* heller ikke ligefrem noget, der rykker.

1957 og en anden filmhistorie

Måske er det en lidt anden slags filmhistoriske briller, der skal til for at se, hvad 1957 trods alt har at byde på? Min lille filmhistoriske research i forbindelse med vores forskningstema, *Se, 1957*, fik mig til at tænke på, hvad det var, jeg selv så af levende billeder på det tidspunkt. Men det var ikke meget. Jeg var seks år gammel og boede på Lolland i et område med mange frugtplantager. Der var det yderst sjældent, man gik i biografen, i hvert fald

sådan hele familien, men der skal nu nok have været en del unge mennesker i området, som tog til købstæderne og så kulørte og sort-hvide film.

Jeg husker dog selv at have set en stor flot film om Robin Hood en gang her i min tidlige barndom. Det var en omrejsende biograf, Valkyrie Bio, som kom med fremviserudstyret i en varevogn og stillede det op i balsalen på hotellet i Guldborg. Der blev sat løse stole og træbænke ind, og vi børn småsloges så om de bedste pladser – børnepladserne var de forreste tre rækker – og så vidt jeg husker, var det de stærkeste drenge, som endte med at sidde allerforrest. Vigtig social erfaring. Slik var der ikke noget af, med mindre man da havde det med i lommerne. Der var én, der havde nogle stærke sager, som vakte respekt, det var spejderhagl, ret sammenklistrede. Jeg husker også, at Robin Hood lige netop undslipper fra fjendens borg ved helt modigt og snarrådigt at rulle sig op over kanten på vindebroen, som er ved at smække ham inde. En "last minute rescue", som er noget nær arketypisk for spændingsfilm, men som jeg dog er ret sikker på, jeg genkendte filmen som Michael Curtiz' *Adventures of Robin Hood* med en forrygende Errol Flynn i hovedrollen. Den film er fra 1938 – men det siger jo også en hel del om den virkelige (sic!) film- og kulturhistorie, at det var denne klassiker, vi kunne se omkring 1957 – i et hjørne af Danmark.

TV var ikke på nogen måde slået igennem eller blevet en kulturbærende institution. I min familie fik vi fjernsyn sidst i halvtredserne, og vi var faktisk nogle af de første i området, som kunne prale med en antenne på skorstenen. Der havde været et rigtig godt år for frugtavl, og så vi fik råd til et fjernsynsapparat og andre teaktræsmøbler.

Så det var ikke mange levende billeder, jeg så som seksårig. Skolen var jeg ikke begyndt på endnu (og andre børneinstitutioner var der ikke), og da jeg senere gik ind ad den port, var det nu også kun for at opdage, at filmforevisninger var sjældne på den nye centralskole og mest blev brugt i de større klasser. Man mente sikkert, at film ikke egnede sig for små børn, og slet ikke til undervisning.

Så hvad var der egentlig af betydningsfulde filmoplevelser i 1957?

Jo, der var – min morfars smalfilm!

En filmaften hos Morfar

Min morfar var proprietær, kom fra Djursland og havde købt sig gården Cypressegaard nær Sakskøbing på Lolland. Han havde 8 børn og en masse børnebørn, deriblandt mig, jeg var en af de yngste. Når vi var på besøg, skete det ofte efter aftensmaden, at filmfremviseren blev hentet frem og stillet op i stuen. Et stort, hvidt, perlemorsbelagt lærred blev rullet ud og stod balancerende på sin trefod foran døren til klaverstuen, og hvis det var den lyse årstid, måtte vinduerne omhyggeligt mørklægges – ligesom under krigen, sagde min morfar. Bornholmeren tikkede ufortrødent videre, men kunne pludselig falde i slag og tiltrække sig opmærksomheden. For os børn, som ikke boede der til daglig, var det en sær lyd, og de efterfølgende klokkeslag rungede af højtidelighed.

Så fulgte den altid lidt vanskelige, og dermed spændingskabende begyndelse, hvor filmstrimlen skulle trædes ind i apparatet, og det hele begyndte at klikke og flappe for til sidst at køre med en jævn, snurrende lyd. Lyset skulle være slukket, men det havde dog den ulempe, at så kunne

man ikke rigtig se, at det nogle gange gik galt, måske fordi filmen knækkede, og mange meter film så rullede ud på gulvet i et virvar i stedet for at komme korrekt ind på den bagerste spole. Selv om det lød rigtigt i begyndelsen med den karakteristiske snurrelyd, og de første billeder viste sig – ofte spættet med store hvide cirkler – så kunne det stadig gå galt med filmen på flere måder, fx kunne den pludselig sætte sig fast, smelte i bobler og begynde at ryge – måske brænde, tænkte jeg, påvirket af min mor, som altid frygtede det værste – så det var lidt nervepirrende. Morfar måtte lægge cigaren fra sig, når filmen skulle startes, eller få hjælp fra en af svigersønnerne. Vi andre sad på forskellige stole midt på gulvet, de mest besindige voksne ude i kanten i lænestolene eller i sofaen, og filmfremviseren med den magiske lyd tronedede bagved over vores hoveder – lysstrålerne kunne ses i fluktuerende blålige striber, som dansede gennem de højtliggende cigarskyer.

Gensyn med barndommens film

Og hvad var det så, vi så på min morfars film? Enkelte scener har sat sig så godt fast i min erindring, at jeg kunne huske dem, også inden jeg fik fat i materialet igen her næsten halvtreds år efter. Og da jeg sammen med teknikeren endelig fik de gamle film til at rulle, så vi kunne overføre dem til video og dvd, dukkede endnu mere op som genkendeligt; men der var også en hel del, som virkede nyt, og enkelte scener, som jeg savnede. Der er nemlig ikke tale om et komplet eller systematisk arkiv, men om mere eller mindre velbevarede familieminder, og min morfars film er blevet suppleret og til dels klippet sammen med en af svigersønnernes optagelser fra samme tid. Det gør bl.a. dateringen en smule usikker – men en slags filmbillede af 1957 mener jeg dog at kunne stykke sammen, og også et billede, som rækker ud over det kun for familiemedlemmer interessante.

Naturligvis var det specielt sjovt for mig at gense familiehøjborgens og barndommens verden – og mig selv som 6-årig. Jeg var tydeligvis stærkt optaget af min filmende

morfar; af en eller anden grund var jeg vist overbevist om, at jeg var hans yndlingsbarnebarn. Og når jeg forventningsfuld og genert gik ham og kameraet i møde, var det måske ikke kun ud fra en tidlig interesse for filmarbejde. Min morfar havde også en lille dåse med Kongen af Danmark-bolscher i den ene vestelomme; i den anden var gulduret. På den måde fik selv små scener i filmen mig til at se alt muligt andet fra denne tabte tid – 1957 – for mit indre blik. Men i det følgende vil jeg fokusere på det, som alle i princippet vil kunne se og tolke ud af disse film.

At der var tale om ”film fra en anden tid”, blev jeg klar over straks ved mødet med disse filmspoler, og det første indtryk var faktisk ikke rent visuelt: 8 mm filmene lå ikke i små plastic-etuier, men i rigtige metalæsker, som med indhold var overraskende tunge og bastante at få i hånden. Jeg er åbenbart blevet så vant til at tage fat i moderne cd'er og dvd'er i omtrent den størrelse, at jeg forventede noget tilsvarende let. En af filmene var i øvrigt forsynet med et ”professionelt” indløbsbånd med sekund-nedtælling. Sikkeret noget fra fotohandleren, dvs. boghandleren i den lokale købstad, Saxkjøbing, eller Saksjøbing, som det hedder i dag – hvilket fik mig til at tænke på hele den omstændelige proces med fremkaldelse osv., som man skulle igennem dengang.

Hvorfor mon egentlig min morfar havde anskaffet sig filmkamera og fremviser? Var der lidt moderne gentleman-verdensborger og foregangsmand over ham? Han anlagde fx en tennisbane i sin egen baghave og startede Saxkjøbing Lawn Tennis Club. En vis begejstring for moderne teknik havde han vist også. Hans anden kone, min mormor, kom hjem fra et ophold i Indien som lægemissionær, og overtog pladsen på gården, da hendes ældre søster døde. Indisk nips stod side om side med det tunge *Salmonsens Leksikon*, der var på flere måder højt til loftet hos min morfar, som selv var solid og rund af statur.

Den tekniske kvalitet

Allerede mens jeg sammen med teknikeren gjorde klar til at overspille filmene, bemærkede jeg de helt specielle varme farver, som gamle smalfilm kan besidde: Selv om vi heksede med det moderne og ganske avancerede videokameras hvidbalance og andre indstillingsmuligheder, kunne vi ikke opnå en helt tro gengivelse af de glødende varme farver. Vi overspillede til video via en lille spejlboks, så kameraet stod på makro, og vi kunne følge med på en stor videoskærm, men det lille billede i spejlboksen direkte fra fremviseren havde alligevel den mest tiltrækkende farvekvalitet.

Et andet særkende ved det gammeldags filmmedie viste sig også i forskellen mellem højlys- og lavlys-områder. Et moderne videokamera kan ikke nær så godt som det gammeldags emulsionsmedie håndtere, at en del af billedet har højlys, mens en anden del er svagere oplyst: Enten bliver fx havens buske en mørk silhuet-masse, mens himlen er flot lyseblå med små drivende skyer, eller også bliver himlen ensartet hvid uden sky-detajler, mens havens forskellige buske bliver tydelige og nuancerede i deres farver. Min morfars kamera og film, fremkaldelse og (en tilsvarende) fremviser klarede faktisk de forskellige delbelysninger fint, men var dog samtidig afhængige af et samlet set kraftigt udendørs lys. Kunstlys så ikke ud til at indgå i min morfars teknik. Kun en enkelt optagelse var forsøgt indendørs, og det var fra havestuen, hvor solen skinnede ind på en af mine bordtennisspillende fætre – men det var ikke nemt at se ret meget af den kamp.

Det skal så også siges, at det gamle filmmedie mangler en hel del mht. skarphed og renhed. Så meget, at der jo i moderne video-editeringsprogrammer findes elektroniske filtre, som kan få helt nye pletfri optagelser til at ligne gamle film ved at gøre dem hakkede, uskarpe, uldne især i kanterne, og fulde af ridser og støv (tilsyneladende). Så kan man nemt og hurtigt lave fx reklamefilm for ”gammeldags syltetøj”, som spiller på det nostalgiske smalfilmslook af optagelser fra en kolonihave.

Fraværet af lyd på selve filmen opvejes på en forunderligt stemningskabende måde af fremviserapparatets hakkende lyd. Måske er det mest for de ældre, nostalgisk sindede generationer, der er noget inciterende ved denne apparat-lyd, men den giver nu også en fornemmelse af noget her-og-nu, en slags ”live performance”, selv om det netop er historiske optagelser. Og at se personer på billedet åbne munden og tydeligvis sige noget og smile til fotografen, uden at man kan høre det mindste deraf, gør på en måde det historiske endnu mere nærværende som noget historisk, noget forgangent.

Fokus og zoom så ikke ud til at være indstillingsmuligheder på min morfars kamera; jeg har i hvert fald ikke kunnet konstatere skift i indstillinger i nogen af filmene. Når forskellige scener umiddelbart ser ud til at have forskellig skarphed, skyldes det sandsynligvis ændringer i lysforholdene fra klip til klip og dag til dag, ligesom forskelle i filmtype og fremkaldelse kan være afgørende. Et par gange undervejs oplevede vi brud på selve filmstrimlen, mest gamle samlinger, som ikke kunne holde, men ellers var filmene i god teknisk stand trods de næsten halvtreds år. Jeg kan til sammenligning fortælle, at nogle af mine vhs-bånd, som er blot 20 år gamle, er begyndt at forfalde og blive vanskelige at se og høre.

Det filmiske arbejde

Ud over den tekniske kvalitet af min morfars film har jeg også hæftet mig ved den kunstneriske kvalitet; eller lidt mindre prætentøst – for min morfar var bestemt ikke film-kunstner – ved det håndværksmæssige arbejde. Kamera-arbejdet er ganske godt om end lidt traditionelt og kedeligt, når det gælder billedkomposition: De forskellige motiver er pænt og harmonisk placeret i billedfeltet, horisonten er lige, afstanden til hovedmotivet er varieret, men mest ud fra devisen ”jeg filmer herfra, hvor jeg står, jeg opsøger ikke varierede æstetiske eller fortællende positioner”. På en del af optagelserne er der dog for lidt ”luft” foroven i billedet, enkelte personer får ligefrem hovedet

skåret af – det kan skyldes en generel uoverensstemmelse mellem billedet i søgeren og det faktisk optagne. Et i øvrigt ikke ukendt problem den dag i dag, selv med elektronisk viewfinder og mange justeringsmuligheder: ”What you see is not always what you get”.

Kameraet står, så vidt jeg kan se, aldrig på stativ, men er altid håndholdt (også sådan jeg husker min morfar). Det er ikke et nervøst dogme-kamera, men et meget, meget roligt håndholdt kamera, som således også for det meste filmer fra øjenhøjde, dvs. en voksens øjenhøjde, således at børnebørnene og hunden ses lidt oppefra og ned. Siddende personer filmes for det meste også fra fotografens stående position. Min morfar eksperimenterede ikke meget, sjældent holdes kameraet nede langs jorden fx, hvilket ellers kunne have været oplagt, når han så flittigt filmede blomsterbedene i haven. Forgrund og baggrund bliver ikke brugt eller opsøgt bevidst, ikke noget med at lade et par grene eller andre rekvisitter være med i forgrunden for at skabe dybde i billedet.

Kamerabevægelser – altså ikke zoom eller andre tekniske manipulationer, men egentlige drejninger (panorering og tilt) af kameraet – ses ikke ret ofte, og hvor der er kamerabevægelser, er de motiverede. Bevægelsen af kameraet kan skyldes at motivet bevæger sig og følges (traktoren kører ellers ud af billedet, hunden løber forbi), eller bevægelsen kan være motiveret af fotografens ønske om at vise os mere, end hvad der umiddelbart er i billedfeltet: en panorering over en idyllisk park med sø og blomstrende buske, et afsøgende vue op ad de blomstrende buske og træer. Heller ikke flytninger (travel) af kameraet, fx de tilfælde hvor fotografen er gået lidt rundt om et motiv eller har filmet fra et køretøj, ser ud til at indgå i repertoire af virkemidler her.

Alt i alt er kamera-arbejdet mere foto-agtigt end film-agtigt: min morfar bruger filmkameraet omtrent som et fotografi-apparat til still-billeder ville blive brugt af en amatør; der er ingen udforskning af interessante vinkler eller beskæringer eller belysninger. Og af filmmediets sær-

lige muligheder forfølges kun kameraets evne til at optage episoder over tid, så man kan se motivet bevæge sig inden for rammen: Kornmarken bølger, bilerne kører, børnene spiller bold. Kameraet bevæges som sagt ikke meget, selv om dette jo netop er en særlig ny udtryksmulighed i forhold til still-billedet.

De enkelte skud og episoder tænkes heller ikke frem imod en redigering til et samlet forløb eller narrativ. En udflugt med bridgeklubben til en herregårdspark (Fuglsang) fremstilles med en række skud, hvor der ikke ser ud til at være tænkt over en forklarende eller lokaliserende begyndelse, endsige en dramatisk udvikling med højdepunkt og en afslutning. Overgangen til en anden scene (anden tid og lokalitet) er ikke forberedt i optagelserne og markeres heller ikke i sammenklipningen, naturligvis bortset fra et almindeligt hårdt klip. Heller ikke kontinuiteten mellem forskellige skud inden for samme scene eller begivenheder er planlagt: Soldaterne, som marcherer forbi ude på landevejen på efterårsmanøvre, bliver filmet lidt forfra og bagfra, og fra den ene og den anden side af vejen, uden den store respekt for 180 graders reglen; så det fremstår ikke som en gennemtænkt militær fremrykningsmanøvre, snarere som trætte unge mænd i uniformer, som trasker lidt hid og did. Dog er der i denne scene måske et intenderet fortællende element alligevel, min morfar har nemlig samtidig også haft blik for og indfanget sin egen gårds røde tegltag set på afstand ude fra landevejen – som for at understrege en patriotisme – blot var det en skam flaget ikke var hejst denne dag.

Genremæssigt er vi således langt fra spillefilm eller novellefilm, og måske endnu længere fra kunst- og avantgardefilm. Dokumentarfilm kan det næppe heller kaldes, det ville være for prætentivt, selv om jeg ved at se og tolke på filmen nu mange år efter nok kan se, at den dokumenterer meget om sin tilblivelsestid. Der er tale om en i og for sig typisk amatørfilm eller familiefilm, som genre- og funktionsmæssigt ikke adskiller sig væsentligt fra nutidens brug af hjemmevideo til at fortælle om familieliv,

udflugter og ferieture. Men – og måske netop derfor – kan det være værd at analysere og reflektere lidt nærmere over de motiver og temaer, som min morfar havde forkærlighed for omkring 1957.

Motivvalget, landbruget som tema?

Min morfar var landmand og boede på sin gård nær Sakskebøbing på Lolland, og så skulle man måske forvente en masse billeder af dyr og afgrøder og livet på landet. Og det er der da også, på sin vis, men så alligevel på en interessant, skævt fordelt måde: Der er næsten ingen billeder af husdyrene; svin og grise er jo inde i svinestalden (men der var vist også et lille område, hvor de kunne komme udenfor), så det kan forklare, at de ikke blev filmet. Malkekvæget var også inde en del af tiden, men ellers på græs. Her er der kun en enkelt optagelse på ret stor afstand ud over marken, hvor kørerne græsser, og det virker som om min morfar mest af alt har frydet sig over det visuelle og stemningsmæssige, måske den første sommeraftens dejlige lys på flokken. Høns, gæs og ænder var også en del af produktionen, men blev ikke filmet – lige bortset fra et kuld gæslinger i andedammen, et rigtig idyllisk syn, som har flere paralleller i optagelser med svane- og andefamilier filmet på udflugter borte fra gården. Den animalske produktion er således ikke i fokus for min morfar, i hvert fald ikke, når han har filmkameraet fremme.

Derimod er der nogle meget flotte optagelser af de store tunge arbejdsheste, som går på engen bag morfars lille skov. Når vi i min familie var på søndagsbesøg, gik vi ofte om og så til hestene, som var på græs her. Der var altså ikke tale om en arbejdsituation, hestene var nu også mest af alt et relikv og overgået til at være æstetiske objekter eller kæledyr, som man beholdt af nostalgiske grunde. Traktorerne havde for alvor afløst hestene i landbruget i 1957 – ikke mindst hos min morfar, som tidligere ellers havde haft mange arbejdsheste i stalden.

For nu lige at blive i dyre-temaet, så spiller hunden

Stella en stor rolle i min morfars film. Stella var en godmodig jagthund, som kom med ind i stuen, i hvert fald når børnebørnene var der, og som altid ledsagede min morfar udendørs. Derfor, og fordi den løb så ivrigt omkring og således egnede sig for levende billeder, kom den meget ofte med på optagelserne. Jeg faktisk tror også min morfar filmede den, når han var på tur alene, og der ikke var andre (personer) at filme – eller når han gerne ville have den sidste del af filmen brugt op, så den kunne komme afsted til fremkaldelse. ”Jah, og der har vi jo så Stella!” sagde min morfar ofte under forevisningerne, sådan lidt selvbebrejdende, som om han havde brugt for meget tid på den?

Afgrøderne i form af korn og roer ses sjældent tematiseret via nærbilleder eller som hovedmotiv – dog er der en enkelt smuk optagelse af bølgende kornaks (måske en ny sort?). Men optagelser af markarbejde, det er der alligevel mange af, især af høstarbejdet. Forskellige røde og blå traktorer kører frem og tilbage med mejetærskerne, og en ny selvkørende mejetærsker får særlig opmærksomhed, ligesom en smart, frontmonteret hø-vender. Desuden en halmpresser, som selv skubber halmballerne helt op ad en sliske, så de er nemme for karlen lige at snupe og stable på vognen. En gang imellem vinker en traktorfører, men ellers er kameraet mest optaget af at filme maskinerne fra flere vinkler, ikke de arbejdende. Det er tydeligvis de nyeste maskiner, som er de mest fascinerende.

En scene, synes jeg, fortæller særlig meget i fortættet form om denne periode i landbrugets mekaniseringshistorie: Inde på gårdspladsen ser vi to af mine fætre, som er på besøg fra København, hvor de jo boede, i færd med at smide hø med høtyve på en ny, elmotordrevet transportør, som kører høet helt op og ind ad en lem til loftet af en af de store udbygninger.

Mine halvstore fætre er i deres pæne søndagstøj med ternede skjorter, slips og korte bukser, så det har været for sjov og for at fremvise denne nye smarte maskine, at de fik lov til at prøve, mens min morfar så filmede dette

tekniske vidunder, som jo givetvis også var en lettelse og et fremskridt i forhold til at skulle lange alt høet flere meter op ved håndkraft.

Søndagslivets billeder

Der er altså ikke mange egentlige arbejdsituationer, ikke meget fra hverdagen eller baggrundsarbejdet, ikke pigerne i køkkenet, ikke fodermesteren på vej ind i svinestalden, ikke rutinearbejdet med de veltjente maskiner så som plov, såmaskine og harve. Heller ikke postbudet eller andre hverdagspersoner og -situationer. Men der er søndagsbilleder og udflugtsbilleder, billeder fra familiefester og andre særlige begivenheder så som meterhøj sne eller gårdspladsen fuld af soldater på manøvre. Personerne, som optræder, er næsten alle familiemedlemmer, min morfars otte børn med tilhørende svigerbørn og børnebørn, dertil også et par ferierende gamle bekendte, den ene fra Holland, samt bridgeklubben (det krævede lidt research at få placeret disse mig ellers ukendte damer med hatte).

En tradition til familiesammenkomsterne bestod i at få taget et opstillet trappebillede foran stuehuset efter midt dagen. Forberedelserne hertil blev også filmet en gang, og her ser man også min morfar komme ud som den sidste, fødselaren og patriarken, man ventede på, så det må være optaget af et af børnene eller svigerbørnene. Som altid laver nogle af mine onkler sjov, kan jeg se, og en af mine tanter mener vist, at jeg skal tage min trøje rigtigt på, så jeg ikke bliver forkølet.

Der er mange optagelser af ankommende familiemedlemmer til sammenkomsterne, også bare en enkelt familie, som kommer på besøg en søndag. Det karakteristiske ved disse optagelser (hvor min morfar jo må have stået klar og ventet med kameraet) er, at man ser de forskellige biler rulle ind rundt om græsplænen med flagstangen og cypresserne (som ifølge min far nu alligevel var en art tujaer) og standse foran stuehuset. Personerne begynder at stige ud, men så standser min morfar typisk filmen.

Bilernes ankomst er det mest filmværdige. Der er også en del billeder af bilerne, som bliver pudset lidt eller kørt i garage, eller man stiger ind, klar til tur. Børn kunne den gang få lov til at stå op og vinke ud af soltaget og køre uden sikkerhedssele, ser det ud til. Der var Volvo'er og Citroën'er med flotte svungne skærme; i min familie kørte vi i en lille Renault 4 cv – men netop det år sidst på året (opdagede jeg ud fra to næsten identiske ankomstsener) skiftede vi til en ny og lidt større model, en Renault Dauphine: 1957 var jo et godt år for frugtavl!

En særlig fortrinsstilling har min morfars Opel Kaptajn. På en temmelig lang optagelse en vinterdag ses bilen holde i indkørslen langs bøgehækken, og min ene moster og hendes mand står og snakker ved siden af den og smiler til fotografen. Men så klippes der til en ny optagelse, samme sted og stadig med den skinnende Opel Kaptajn, men nu uden min moster og onkel. Min morfar ville nok ikke have dem til at forstyrre billedet.

Andre optagelser vidner om flere fritidsfornøjelser: tenniskampe både på banen oppe i klubben og hjemme i min morfars have, udflugt med bridge-klubben, og solbadning og frokostspisning ved sommerhuset i Marielyst, hvor der også ses en del badebilleder. Børnebørnene har bygget en tømmerflåde med nogle tønder, som forsøges søsat. Min yngste tante smiler koket i sin klædelige bade dragt og er aldeles bedårende tværs gennem alle historiske modeskift, hvad frisure og påklædning angår. Senere – eller en helt anden dag – er der badminton i sandet, og min ene onkel går i krig med at fælde nogle fyrretræer for at skaffe plads omkring det nye sommerhus, som denne familie fik bygget på et stykke af min morfars gamle sommerhusgrund. Man kunne få en øl, hvis man hjalp med at rydde op efter håndværkerne og samlede mindst 10 høvlspåner, sagde min onkel for sjov, men jeg tog det meget alvorligt, og troede det var en hvidtøl, jeg havde gjort mig fortjent til. Min morfar fangede mit skuffede og grædefærdige ansigt, da jeg smagte den sure pilsner – som jeg så skyndsomst iler over til min far med.

Blomsterbedene i min morfars store forhave optræder ikke kun som baggrund, men også direkte som ene-motiv. Disse prydblomster filmede han mange gange – måske i glæde over farverne og over, at han kunne bevare dem på sine farvefilm og vise dem frem.

På gavlen af en af de store udbygninger groede en vildvin, som optræder i sin efterårspragt på flere af filmene fra denne periode, altså slutningen af halvtredserne. Der er ikke tale om et tilfældigt restskud, men om ret grundige optagelser, dvs. flere langvarige skud. Jeg kiggede først efter, om der skulle være en svalerede eller andet interessant på billedet, men det var blot vildvinsens blodrøde, grønne og gule efterårsfarver, som min morfar åbenbart fandt værd at fastholde. Min morfar må have været lidt af en naturromantiker – men det ligger vist til familien.

Alt i alt får jeg indtryk af en herre, som både var landmand og fascineret af de nye maskiner, men som også havde et blik for naturens æstetiske og poetiske kvaliteter. Min morfar deltog ikke selv i arbejdet i marken eller staldene, men han var dog stolt på sit landbrugs vegne, han nød at gå tur ud ad markvejen og pege med sin spadserestok ud over markerne og afgrøderne, som man skulle have respekt for som Vorherres gaver. Hunden Stella måtte end ikke løbe efter fasaner for sjov – i hvert fald ikke hvis det betød, at den så løb ind gennem kornet, som var klar til at blive høstet. Endnu mere vred blev min morfar, den gang han opdagede, at nogle af os drenge havde bygget jordhule inde på en stor kæmpehøj, som lå midt i en af kornmarkerne. Ikke fordi vi havde ødelagt fortidsminder, eller fordi det var farligt med jordhuler, men fordi vi var trampet derind gennem kornet. Vi havde ellers på råd af min snedige fætter gået i zig-zag derind, for at det ikke så nemt kunne opdages fra markvejen. Den slags er ikke med på filmen, men derimod mere sødmefyldte scener, så som børnebørnenes jagt på udlagte påskeæg i forhaven.

Budskabet

I god RUC-tradition må jeg så lige huske at spørge om budskabet og målgruppen for dette medieprodukt, som min morfars film jo også er. Målgruppen er nem nok, filmene var tænkt til familien og hvem, der ellers kunne tænkes at komme på besøg hos min morfar. Filmene blev vist, mens de var forholdsvis nye, og da det jo ofte handlede om nogle af børnenes og børnebørnenes besøg, så kunne de vises til de næste gæster i den store familie og på den måde være med til at styrke sammenholdet. Eller man genså filmen fra de store familiesamlinger tredje juledag eller på min morfars fødselsdag om foråret.

Så var budskabet (og måske effekten) et større familiesammenhold? Måske, men filmene fungerede også på den måde, som inden for retorikken kaldes epideiktisk. Her er tale om "lejlighedsfilm", hvor man kredser om nogle værdier og kvaliteter, som man ønsker, alle skal sætte pris på. Min morfar er naturligvis glad for at filme sin familie, og hunden kommer også med her, men derudover er det 50'ernes materielle fremskridt, de rationelle maskiner i landbruget og de smarte, skinrende biler. Men også fritidssysler og lidt familiesport, sommerhuset og stranden, det gode liv om søndagen, udflugterne – og så naturens skønhed og årstidernes skiften. Det er det gode liv set med min morfars øjne, og jeg er lige ved at synes, filmene overbeviser om en forunderlig og lykkelig tid, fra før alting gik af lave. Nå ja, så naiv er jeg dog ikke, men en ting slår mig, nemlig at min tendens til at forestille mig halvtredserne som en farveløs tid, hvor alt var sort-hvidt (som det jo ofte er på fotos fra den tid) ikke holder efter gensynet med disse film. For her var farver – og endda meget varme farver – også indholdsmæssigt.

Så hvad er budskabet, hvad er det, som jeg nu et halvt hundrede år efter kan tage til mig, og som jeg også fornemmer lå min morfar på sinde?

Jo, min morfar siger:

Se her, se alle maskinerne, som gør det lettere og mere rationelt for os i landbruget,
se bilerne, som gør os smarte og moderne,
se familien, som samles og trives og hygger,
se, hvordan vi holder fri og nyder solen,
se naturen, se livet.

Se 1957 i farver.